

جمهوری اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

پوهنتون خصوصي سلام

پوهنځی شرعیات

رشته تفسیر و حدیث

بورده ماستری

منکرین سنت ورد شبهات آنها

(پایان نامه ماستری)

محقق: نعمت الله "صدیقی"

استاد رهنما: پوهاند لکتور محمد اسماعیل لیبیب "بلخی" حفظه الله

سال: 1397 هـ ش 1429 ق

جمهوری اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

پوهنتون خصوصی سلام

پوهنځی شرعیات

رشته تفسیر و حدیث

بورد ماستری

منکرین سنت ورد شبهات آنها

(پایان نامه ماستری)

محقق: نعمت الله "صدیقی"

استاد رهنما: پوهاند دکتور محمد اسماعیل لیبیب "بلخی" حفظه الله

سال: 1397 ه ش 1429 ه ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ الْمَوَدَّعَةَ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ الْمَوَدَّعَةَ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت تعلیمات اسلامی

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترم نعمت الله ولد محمد اعظم ID نمبر Sh-mst-94-064 (از دور اول تعلیمات اسلامی) از پایان نامه ماستری خویش زیر عنوان: منکرین سنت و رد شبهات آنها به روز چهارشنبه تاریخ ۱۳۹۷/۱۱/۳ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و از نظر هیأت ژوری مستحق 86 (نمره به عدد) هشتاد و شش (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

امضاء اعضای هیأت ژوری:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور عبد الرحمن شاه	عضو هیأت	
۲	دکتور عبد الباری حمیدی	عضو هیأت	
۳	دکتور محمد اسماعیل لیبب بلخی	رهنما و رئیس جلسه دفاعیه	

معاون علمی

آمر بورده ماستری

خلاصه بحث

خلاصه بحث پایان نامه مذکور که منکرین سنت ورد شبهات آنها است که ابتدای آن با تعریف سنت که در لغت طریقه راه و روش را گفته می شود و در اصطلاح تعاریفات مختلف اهل هر علم از قبیل اصولیین محدثین و فقها مطابق منهج و مسلک خود تعریف نموده اند تعریف جامع تر آن عبارت است از گفتار کردار تقریر یا صفات خلقی و خلقی یا سیرت است که از رسول الله صلی الله علیه و سلم نقل شده چه پیش از بعثت یا بعد از آن بوده باشد.

همچنان از تعریف لغوی و اصطلاحی حدیث شریف نیز سخن به میان آمده که فرق و تفاوت سنت و حدیث بطور خلاصه این است که سنت عام تر از حدیث است .

سنت وحی الهی است رابطه قرآن کریم با سنت یک رابطه بسیار قوی و جدای ناپذیر است در نبود هر یک از این دو دین و برنامه زندگی شخص کامل نمی گردد زیرا که در اکثر آیات قرآن به مفسر و شارح بودن سنت اشاره شده که بدون سنت فهمیدن احکام قرآن و چگونگی عمل به برای هیچ ممکن نیست زیرا چگونه بدانند که چند رکعت نماز مقدار زکات ادای حج و غیره احکام را بدانند برای همین است که الله (جل جلاله) در قرآن عظیم الشان و اطاعت مسلمانان از رسول الله و سنت را عین اطاعت از الله جل جلاله و قرآن قلم داد است .

منکران سنت نبوی با ایجاد شبهه های از قبیل قرآن یگانه ملجأ پیامبر، قرآن تبیان همه نیازها، قرآن کتاب کامل، بی نیاز از سنت و تفسیر و قرآن قانون خدا و سنت و فقه شریعت بشر که ایجاد کنند این شبهه ها بنام قرآنیون یاد می شوند که در داخل خود گروه های مختلف دارند مانند اهل ذکر عشاق الله و غیره یاد می شوند.

همچنان گروه های دیگر در کنار قرآنیون از منکرین سنت مانند لائسم لائستیه بهائیت قادیانیها پرویزها وجود دارند که همیشه تیشه به ریشه دین و سنت رسول الله (صلی الله علیه و سلم) می زنند که می خواهند دین اسلام و سنت را بدنام کنند .

در مسله منکرین سنت هم بطور خلاصه می شود چنین گفت که منکرین از عصر زندگی گوهر بار رسول الله صلی الله علیه و سلم شروع شده تا قیامت را به نحوی ادامه خواهد داشت و در هر عصری از طرف مسلمانان جواب دندان شکن داده شده اند لکن در عصر امروزی بسیار به شکل ماهرانه با ایجاد

شبهات مختلف مانند شبهه در تدوین حدیث، شبهه در ممانعت از منع نوشتن سنت و غیره در تحت نام های گوناگون مانند (قرآنیون نوگریان نواندیشان تجدد و غیره) ظهور نموده کار می کنند این روند بسیار خطرناک است .

در پایان می توان گفت که کسانی که به تعقیب چنین کارهای هستند و بطور عام از سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم منکر هستند و راه دشمنی با آنها در پیش گرفته اند از چوکات دین خارج شده از جمله مسلمانان محسوب نخواهند شد .

صفحه	فهرست مطالب	عناوین
..... ۱	.....	تصدیق نامه
..... ۱۰	.....	اهداء
..... ۱۱	.....	سپاسگزاری
..... ۱۲	.....	خلاصه بحث
..... ۲	.....	مقدمه
..... ۷	.....	اسباب اختیار موضوع
..... ۱۳	.....	روش تحقیق در این پایان نامه :
..... ۱۵	.....	خطه بحث
..... ۱۷	.....	فصل اول : سنت
..... ۱۷	.....	مبحث اول : معرفی سنت
..... ۱۷	.....	مطلب اول سنت در لغت :
..... ۲۲	.....	مطلب دوم : معنای اصطلاحی سنت
..... ۲۲	.....	معنای اصطلاح سنت به نزد علمای حدیث
..... ۲۲	.....	مطلب سوم : معنی سنت در اصطلاح فقها و مذاهب اربعه
..... ۲۳	.....	تعریف سنت در نزد احناف
..... ۲۳	.....	سنت مؤکد
..... ۲۳	.....	حکم سنت مؤکد
..... ۲۳	.....	دوم سنت زائده
..... ۲۴	.....	سنت در اصطلاح علمای مذهب امام شافعی
..... ۲۴	.....	سنت از دیدگاه مالکیه
..... ۲۴	.....	حنبلیهها برای سنت دو تعریف دارند
..... ۲۵	.....	اصطلاح عام فقها در معنای سنت
..... ۲۵	.....	مطلب چهارم : معنای سنت در اصطلاح اصولیین
..... ۲۶	.....	مبحث دوم : معرفی حدیث
..... ۲۶	.....	مطلب اول: معنی لغوی حدیث
..... ۲۸	.....	مطلب دوم: معنای اصطلاحی حدیث
..... ۲۹	.....	مطلب سوم : فرق بین سنت و حدیث
..... ۳۰	.....	مطلب چهارم : شبهه نامگذاری روش پیامبر صلی الله علیه وسلم به سنت ورد آن
..... ۳۵	.....	مبحث سوم : جایگاه سنت و رابطه آن با قرآن
..... ۳۵	.....	مطلب اول: سنت وحی الهی است
..... ۳۸	.....	مطلب دوم : تاکید قرآن کریم بر سنت
..... ۳۸	.....	اولا : تاکید قرآن کریم بر سنت نبوی

<u>40</u>	ثانیا: تأکید سنت بر قرآن کریم
<u>41</u>	مطلب سوم : انواع سنت برای تبیین قرآنکریم
<u>41</u>	اول تبیین سنت برای قرآنکریم به حکم الزامی
<u>43</u>	دوم تبیین سنت برای قرآنکریم به حکم اباحت
<u>44</u>	سوم تبیین سنت برای قرآنکریم به حکم حرمت
<u>47</u>	فصل دوم : شبهات منکرین سنت ورد آن
<u>47</u>	مبحث اول : تاریخچه منکرین سنت ویاقرآنی ها
<u>47</u>	منکرین سنت در عصر قدیم
<u>47</u>	منکرین سنت در عصر جدید
<u>50</u>	شبهه اول : قرآن یگانه ملجأ پیامبر و ردآن
<u>53</u>	شبهه دوم : قرآن تبیان همه نیازها ورد آن
<u>57</u>	شبهه سوم : قرآن کتاب کامل، بی نیاز از سنت و تفسیر و رد آن
<u>59</u>	شبهه چهارم : قرآن قانون خدا، سنت وفقه شریعت بشر ورد آن
<u>60</u>	حکم پیامبر صلی الله علیه وسلم باید باخوشی دل اجراشود
<u>61</u>	مبحث دوم منکرین سنت ویاقرآنیون
<u>61</u>	مطلب اول : معرفی قرآنی ها:
<u>62</u>	مطلب دوم : خاستگاه تفکر قرآنیون
<u>62</u>	أهل الذکر و القرآن
<u>63</u>	الأمة الإسلامية:
<u>63</u>	طلوع الإسلام
<u>64</u>	تعمیر انسانیت
<u>64</u>	قرآنیون درجهان عرب
<u>65</u>	صبحی منصور پیشوای سنت ستیزی
<u>68</u>	اهل الذکر
<u>68</u>	عشاق الله
<u>68</u>	مصطفی کمال المهدي
<u>69</u>	دکتر شحرور
<u>70</u>	مطلب سوم : اختلافات قرآنیون
<u>72</u>	مطلب اول : لائیسیم و موضع آنان درباره سنت نبوی
<u>72</u>	معنی لائیسیم ویا لائیسیتیه
<u>72</u>	تعریف لائیسیم
<u>72</u>	تاریخ ظهور اندیشه لائیسیم
<u>73</u>	دورکن اساسی لائیسیم
<u>74</u>	مطلب دوم : بهائیت و موضع آنان نسبت به سنت نبوی
<u>74</u>	تعریف بابیه ویا بهائیه
<u>74</u>	خلاصه ای از تاریخچه و تفکرات فرقه های بابیت و بهائیت
<u>77</u>	خلاصه دیدگاه بهائیت نسبت به قرآن و سنت
<u>83</u>	مطلب سوم: قادیانیه و موضعشان نسبت به سنت نبوی

87	مطلب چهارم : غلام احمد قادیانی و حرکت آن
87	تاسیس و شخصیت‌های بارز
88	افکار و اعتقادات
90	دلایل کفر میرزا غلام احمد
90	گسترش و اماکن نفوذ
92	فصل سوم تدوین حدیث
92	مبحث اول : نقد شبهات وارده بر تدوین حدیث و رد آن
92	مطلب اول : شبهه تأخیر در (کتابت، تدوین و تصنیف) حدیث ورد آن
96	جواب شبهه تأخیر در (کتابت، تدوین و تصنیف) حدیث نبوی
97	مطلب دوم : معنای لغوی و اصطلاحی کتابت، تدوین و تصنیف
97	کتابت در لغت
103	تدوین در لغت
105	تصنیف در لغت و در اصطلاح
107	نقد و پاسخ مختصر در شبهات جوزف شاخت
109	مطلب سوم : شبهه ممانعت از نوشتن سنت ورد آن
109	طریقه ای ایجاد این شبهه و راه اندازی آن
109	معرفی ، شناسایی و پیروان این شبهه ها
110	گروه اول مستشرقین
111	گروه دوم مسلمانهای مستشرقی
113	بیان اهداف و مقاصد این دو گروه (مستشرقین و شیعیان)
113	اهداف و مقاصد مستشرقین
113	اهداف و مقاصد شیعیان
114	مقصد اول
114	مقصد دوم
116	بررسی احادیث روایت شده در مورد منع تدوین حدیث
116	اول: احادیثی که منسوب به پیامبر هستند:
116	دوم: آثار موقوف و مقطوع
122	خلاصه گفته ها در احادیث مرفوعه (مستند به پیامبر) :
124	جواب به این گمان دشمنان سنت که منع از نوشتن سنت بر عدم حجیت سنت دلالت می کند:
130	مناسب ترین این دلایل چنان که در احادیث آمده است:
142	مطلب چهارم : شبهه بر روایات نمودن حدیث بالمعنی ورد آن
142	ما خلاصه دو دسته یا مسلک را می آوریم: مسلک یا مذهب اول
143	مذهب یا مسلک دوم
145	مطلب پنجم : شبهه بر اینکه خداوند محافظ قرآن است نه سنت و رد آن
145	جواب این شبهه
151	مبحث دوم: خاتمه تحقیق
151	مطلب اول : سخن اخیر منکرین سنت که وظیفه پیامبر را تنها تبلیغ می دانند
153	مطلب دوم : اضرار و پیامد های ناگوار انکار سنت

154	مطلب سوم : حکم منکرین سنت
155	حکم منکرین سنت از دیدگاه فتاوی منیع العلوم کوه ون
156	پیام منصفانه به منکرین سنت
158	نتیجه گیری
162	پیشنهاد
163	فهرست آیات قرآن کریم
166	فهرست احادیث نبوی صلی الله علیه وسلم
167	منابع و مأخذ

نتیجه گیری

سپاس خداوند تبارک و تعالی را که بنده را در جهت ترتیب و نوشتن این پایان نامه توفیق بخشید که اگر توفیق او یار نمی شد مرا توان پیشبرد این کار مهم نبود. و درود بی کران به پیامبر بزرگ اسلام و یاران و خانواده ی شریف ایشان. بعد از سپاس خدا و درود پیامبر، لازم است که به عنوان نتیجه گیری از این پایان نامه به ذکر نکات ذیل بپردازم:

- در فصل اول این پایان نامه موضوع سنت به تفصیل مورد بحث و بررسی قرار داده شده به این نتیجه رسیدیم طوری که در متن آمده معنای لغوی سنت، راه، روش، سرشت، طبیعت، عادت، سیرت و غیره است. اما اصطلاحاً هر یک از اندیشمندان مسلمان که عبارت از محدثین، فقها، اصولیین و غیره می باشند سنت را مطابق مسلک و منهج فکری خود تعریف نموده اند. جامع ترین و دقیق ترین معنای اصطلاحی سنت عبارت است از آنچه که به نبی کریم ص نسبت داده شده از قبیل اقوال، افعال، تقریرات، صفات، حرکات و سکناات آن حضرت صلی الله علیه وسلم در خواب و بیداری. باید گفت که این تعریف سنت، حدیث را هم در بر می گیرد. با این تفاوت که سنت عام است و حدیث خاص.

- در مبحث اخیر فصل اول از رابطه ی قرآن و سنت سخن به میان آمده وچنین نتیجه گرفته می شود که این که قرآن همواره به نقش اساسی و مهم سنت در ساختار اسلام تأکید می کند و نیز از دیدگاه اهل سنت و جماعت، حدیث در حکم تفسیر قرآن است و سنت رسول الله مکمل کتاب الله به حساب می آید.

- فصل دوم این پایان نامه، اولاً تاریچه ی منکرین سنت و یا قرآنی ها را در عصر قدیم و جدید مورد ارزیابی قرار داده و ثانیاً به رد شبهات و تشکیکات منکرین سنت پرداخته شده به این نتیجه میرسیم که فتنه ی انکار سنت برای اولین بار در سده ی دوم هجری آغاز شد که طراحان آن خوارج و معتزله بودند. اساس تفکر معتزله بر اساس عقل گرایی محض بنا شده بود و احادیثی که در باره ی حشر و نشر، دیدار خداوند در جهان آخرت و پل صراط و مانند آن ها وارد شده بود از دیدگاه آنان قابل قبول نبوده و جز احادیث متواتر دیگر احادیث را کاملاً انکار کردند. و نیز بسیاری از آیات قرآن را که با ذوق و سلیقه ی آنان برابر نبوده در معرض تأویلات خود قرار دادند.

اما آنچه که در بحث منکرین سنت در عصر جدید بیان شد به چنین نتیجه می رسیم که منکرین سنت در عصر جدید از آغاز قرن بیستم میلادی توسط عده ای از افرادی که تحت تأثیر اندیشه ها

و نظریات غربی قرار گرفته بودند و پیروی از اسلام را نوعی عقب ماندگی تلقی می کردند آغاز شد. اولین داعی این تفکر در هندوستان شخصی به نام سیر سید احمد خان بود. از منکرین حدیث و حامیان این تفکر ضد دینی می توان محمد توفیق صدیقی، احمد زکی، میرزا غلام احمد قادیانی، اسلم جی راجپوری را نام برد. در بقیه ی این مبحث به تفصیل به رد شبهات ذیل پرداخته شده که عبارت از قرآن یگانه مرجع پیامبر و رد آن، قرآن تبیان همه ی نیازها و رد آن، قرآن کتاب کامل و بی نیاز از سنت و تفسیر و رد آن، شبهه ی قرآن قانون خدا، سنت و فقه، شریعت بشر و رد آن است.

در مبحث دوم به معرفی قرآنی ها و تاریخچه ی آن ها پرداخته شده. به این نتیجه دست میابیم که قرآنی ها کسانی اند که قرآن را در همه ی موارد کافی دانسته و خود را از حدیث در همه ی زمینه ها بی نیاز می دانند با این که گاهی از احادیثی به نفع خودشان استفاده می کنند. اکنون چهار شاخه ی اصلی قرآنیون با نام های متفاوت فعال است که عبارت اند از «اهل الذکر و القرآن»، که مؤسس آن عبدالله جکر الوی در هند است، «الامت الاسلامیه»، که مرکز اصلی این فرقه به نام «مبنی دارالقرآن» در شهر لاهور پاکستان قرار دارد که مؤسس آن خواجه احمدالدین امرتسری می باشد، «طلوع اسلام» که مؤسس این فرقه غلام احمد پرویز است، «تعمیر انسانیت»، جدیدترین فرقه ی قرآنیون و منکرین سنت در سال 1975 میلادی بوده که به سرکرده گی قاضی کفایت الله اعلام وجود کرده است.

به این ترتیب فعالیت های این گروه ها تنها در هند و پاکستان محدود نمانده بلکه به کشورهای عربی هم سرایت کرد، که برای نخستین بار اندیشه ی قرآن بسنده گی را در بین عرب ها یک پزشک به نام داکتر محمد توفیق صدقی در مقاله ای در مجله ی المنار منتشر کرد. اما مهم ترین کسی که این اندیشه را در کشورهای عربی معرفی و ترویج کرد دکتر احمد صبحی منصور مصری بود که علاوه بر آن گروه های دیگری در همین ارتباط به وجود آمدند که مهم ترین آن ها عبارت از «القرآنیین»، «اهل الذکر»، «عشاق الله» می باشند.

به تعقیب مبحث گذشته به مطالب دیگری از قبیل لائیسیم ویالائیسیتی، بهائیت و یابهاثیت قادیانیا و موضعگیری آنان در برابر سنت در مورد حرکت غلام احمد پرویزخان در انکار سنت پرداخته شده که با مطالعه نمودن دیدگاه و افکار هریک از این گروه ها انسان به نتایج خاص دست می یابد که از آن جمله لائیسیم یالائیک یعنی تفکیک دین از سیاست لائیک از موارد و مصادیق سکولار است، اندیشه لائیسیم در اواسط نیمه دوم قرن نهم در فرانسه ابداع و از آن پس وارد دانشنامه ها و گفتمان

سیاسی شد از آنجا که خاستگاه لائیسزم فرانسه بود در برخی زبانها لائیسیتیه معادل سکولاریسم محسوب گردید، اما بین لائیسزم و سکولاریسم تفاوت فاحشی وجود دارد. لائیسزم یک نظریه سیاسی است که بر اساس آن دین از حکومت جداست، ولی این نظریه مانع از افزایش آزادی های مذهبی نخواهد شد و هدفش با سکولاریسم که در صدد زدودن آموزه های دینی از زندگی جاری مردم است فرق دارد.

بعد از آن به معرفی گروهی دیگر به نام بهائیت پرداخته شده که به این نتیجه رسیدیم که بابیه ویبائیه حرکتی است که در سال 1260 هجری / 1844 م تحت نظر استعمار روس و انگلیس و یهودیت عالمی بخاطر فاسد ساختن عقاید مسلمین، از بین بردن وحدت آنان و مصروف ساختن شان از قضایای اساسی نشأت نمود ه است و بنابراین قول دیگر ر ریشه فرقه های بابیت و بهائیت به فرقه ای به نام فرقه شیخیه بر می گردد این فرقه را شخصی به نام شیخ احمد آحسانی که اهل عربستان بوده و در قرن 11 ه ق می زیسته درست کرد. اهم اعتقادات این فرقه این بوده که اصول دین را چهار تا می دانستند که عبارتند از توحید , نبوت , امامت و رُکن رابع. می باشد.

و در فصل چهارم این پایان نامه به سیر در تدوین حدیث و شبهات وارده شده در مورد تدوین حدیث و رد آن پرداخته شده که منکرین سنت نبوی صلی الله علیه وسلم چنین شبهه ایجاد می کنند که سنت در اواخر قرن اول و اوایل قرن دوم تدوین شده و در بین روایت حدیث از رسول الله صلی الله علیه وسلم و تدوین آن بسیار فاصله بوده و در این مدت سنه همه مورد تحریف قرار گرفته و دیگر احادیث زیاد برای منع تدوین حدیث موجود است همه اینها دلیل بر عدم حجیت حدیث می باشد چنین شبهه ایجاد نمودند که مابه تفصیل به جواب آن پرداخته ایم نتیجه آن چنین می شود کسانی که در این مورد شبهه ایجاد می کنند در حقیقت تالاحال معنی دقیق و فرق کتابت ، تصنیف و تدوین را نفهمیده اند اگر می دانستند که در بین این واژه ه چی تفاوتی است هرگز دست به چنین کارهای نمی زدند.

در مبحث آخر این پایان نامه تحت عنوان خاتمه تحقیق به رد یک شبهه منکرین سنت که آنها وظیفه پیامبر را تنها تبلیغ قرآن می دانند نه بیان شرح آن پرداخته شده است .

در مرحله بعدی اضرار و پیامدهای انکار سنت نتایج و عواقب آن بیان شده و به این نتیجه رسیدیم

که

- انکار حفاظت معنوی قرآن و انکار راهکارهای ویژه اسلام برای حفظ آثار اسلامی؛
- محروم بودن از گفتار تشریحی گهربار رسول خدا صلی الله علیه وسلم و بی اعتنائی به احوال اسرار آمیز زندگی پیامبر صلی الله علیه وسلم؛

- انکار اطاعت از پیامبر صلی الله علیه وسلم پس از وفات ایشان؛
- دخل و تصرف در ترسیم سیمای اسوه رسول؛
- دخالت افکار عمومی در قانون گذاری دینی

در مرحله آخر حکم منکرین سنت با استناد از حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم واقوال علمایان شده که به این نتیجه می رسیم که منکر سنت و احادیث نبوی صلی الله علیه وسلم بطور مطلق کافر و از دایره دین خارج می باشد .

و در اخیر پایان نامه خود را با یک پیام منصفانه به منکرین سنت که راه چاره برای شان باشد به اختتام رساندم .

پیشنهادات

بدون شک انسان ها به همان اندازه که بخاطر زنده بود وزندماندن به آب نان وسایل دیگر ضرورت دارد به همان اندازه به دین و عقیده نیاز مند است زیرا که فطرت بشری را الله جل جلاله چنان آفریده و در وجود آن غریزه تدین و دین داری نهاده است از آن خلاصی ندارد و این غریزه تدین عقیده و ایمان بطرف را درست سوق داده نشود انسان را به نهایت درجه پستی می رساند موضوع انکار سنت و یا پیروی کردن از آن هم مانند غریزه تدین است که اگر به آن توجه و شناخت درست از سنت و پیامبر برای شخص حاصل نشود شخص گمراه خواهد شد.

بخاطر بدست آوردن اهداف فوق الذکر و هدایت شدن انسانها نکات ذیل پیشنهاد می گردد.

1 – برای رسیدن انسانها و جامعه به یک عقیده سالم و پیروی و قبولیت سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم بشکل واقعی آن پیشنهاد می گردد که سیمینارها و کنفرانسهای علمی تحقیقی برای شناخت پیامبر و اهمیت سنت در زندگی انسان برگزار گردد.

2 – انسان مسلمان تا زمانیکه در عالم ظاهر و باطن برای اطاعت از سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم خود را آماده نکند مؤمن کامل شده نمی تواند بناء ایجاد و دایر نمودن چنین کنفرانس های برای شناخت سنت و پیروی از سنت و بر حذر داشتن از انکار سنت در جامعه ضروری پنداشته می شود

3 – برای هر مسلمان دانستن اهمیت پیروی از سنت رسول الله – صلی الله علیه وسلم- خطر انکار و نافر از سنت رسول الله – صلی الله علیه وسلم- ضروری می باشد.

بناء به پدر و مادر و اولیای خانواده پیشنهاد می گردد که باید اولاد ماتحت خود را از چیزها آگاه بسازد

به معلمان و مدیران مکاتب پیشنهاد می گردد که شاگردان خود را از این چیزها آگاه بسازند.

به امان و استادان پیشنهاد می گردد که محصلان خود را از این اهمیت و خطر آگاه سازند

وچی خوب می شود که وزارت تحصیلات عالی این موضوع را به حیث یک مضمون در تحت انکار سنت گنجانیده شود تا همه شاگردان از این آگاه شوند.

منابع و مأخذ

1. القرآن الكريم
2. آزاد ، محمد سليم آزاد (1378) آشنایى با سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم ، ، انتشارات صديقى، تابستان
3. آشوری ، داریوش آشوری (1385) فرهنگ علوم انسانی : مرکز نشر تهران
4. آلوسی ، شهاب الدين محمود الأوسى (ب ت) روح المعاني في تفسير القرآن العظيم و السبع المثاني، ، دار احیاء التراث العربی، بیروت،
5. آمدی، أبي الحسن علي بن محمد الأمدي، (1387هـ) الإحكام في أصول الأحكام، چاپخانه الحلبي قاهره،
6. ابن الهمام، كمال الدين محمد بن عبد الواحد السيواسي المعروف بابن الهمام (ب ت) فتح القدير
الناشر: دار الفكر
7. ابن حبان، محمد بن حبان بن أحمد أبو حاتم التميمي البستي (1414 – 1993) صحيح ابن حبان ،
ناشر : مؤسسة الرسالة – بيروت الطبعة الثانية
8. ابن حجر، أبي الفضل أحمد بن علي المعروف بابن حجر (1409 هـ - 1989 م.) نزهة النظر
شرع نخبه الفكر في مصطلح أهل الأثر، تحقيق إسحاق عزوز، كتابخانه مناره العلماء، الإسماعيلية،
قاهره
9. ابن حجر، أبي الفضل أحمد بن علي المعروف بابن حجر (1407 هـ - 1986 م.) فتح الباري بشرح
صحيح البخاري ، تحقيق محب الدين الخطيب، و محمد فؤاد عبدالباقي، و قصي محب الدين الخطيب،
دار الريان للتراث قاهره، چاپ اول
10. ابن حنبل، أحمد بن حنبل أبو عبدالله الشيباني مسند الإمام أحمد بن حنبل الناشر : مؤسسة قرطبة
- القاهرة
11. ابن رجب، ابن رجب زين الدين أبي الفرج عبد الرحمن بن شهاب الدين البغدادي ثم الدمشقي الشهير
بابن رجب (1408هـ) جامع العلوم و الحكم دار المعرفة - بيروت
12. ابن عابدين، ابن عابدين، محمد أمين بن عمر بن عبد العزيز عابدين الدمشقي الحنفي (ب ت) حاشيه
ابن عابدين الناشر: دار الفكر-بيروت
13. ابن كثير، ابوالفداء عماد الدين اسماعيل بن عمر تفسير القرآن العظيم دار طيبة للنشر والتوزيع

14. ابن منظور، لسان العرب، أبي الفضل محمد بن مكرم بن منظور، دار صادر، بيروت 1300 هـ 1882 م.
15. ابوالحسن، مقاتل بن سليمان، تفسير مقاتل
16. ابوريه، محمود أبوريه، (ب ت) أضواء علي السنة المحمدية أو دفاع عن الحديث، دارالمعارف مصر، چاپ سوم، بدون تاريخ.
17. ابوزهو، دكتور محمد محمد أبو زهو (1378 هـ 1958 م.) الحديث و المحدثون أو عناية الأمة الإسلامية بالسنة المحمدية، چاپخانه مصر، چاپ اول
18. ابوشبه، دكتور محمد محمد أبوشهبه (1409 هـ 1989 م.) دفاع عن السنة ورد شبهه السمشرقين و الكتاب المعاصرين، کتابخانه السنة قاهره، چاپ اول
19. احمدیان، حاج ملاعبدالله احمدیان تاریخ ضبط حدیث نشر احسان
20. ارسلان، لماذا تأخر المسلمون ولماذا تقدم غيرهم؟ (24 / 3 / 2011) از امیر شکیب ارسلان، ص 12. ناشر مکتبه الحیاة
21. اسد، محمد (لیبولد فایس)، (1987 م.) الإسلام علي مفترق الطرق، ترجمه دكتور عمر فروخ، دارالعلم، بیروت،
22. الاصفهانی، الحسين بن محمد بن الفضل (ب ت) المفردات فی غریب القرآن
23. اعظمی، دكتور محمد مصطفى الأعظمي (1413 هـ 1992 م.) دراسات في الحديث النبوي و تاريخ تدوينه، المکتب الإسلامي،
24. امتياز أحمد، (1410 هـ) دلائل التوثيق المبكر للسنة و الحديث، نقله إلي العربية دكتور عبدالمعطي أمين قلعجي، دار الوفاء منصوره، چاپ اول
25. آمدی، أبي الحسن علي بن محمد الأمدي، (1387 هـ) الإحكام في أصول الأحكام، چاپخانه الحلبي قاهره،
26. الانجری، أبو العباس أحمد بن محمد بن المهدي بن عجيبة الحسني الأنجری (2002 م) البحر المديد في تفسير القرآن المجيد دار الكتب العلمية - بيروت، الطبعة الثانية
27. بابائی، علی اکبر بابائی (ب ت) مکاتب تفسیری
28. البخاری، محمد بن اسماعیل ابو عبدالله الجعفی (1422) الجامع المسند الصحيح المختصر من امور رسول الله (صلی الله علیه وسلم) و سننه و ایامه صحیح البخاری

29. البزار، أبو بكر أحمد بن عمرو بن عبد الخالق بن خالد بن عبيد الله العتكي المعروف بالبزار (طبع اول: 1988م،) مسند البزار المنشور باسم البحر الزخار) ناشر: مكتبة العلوم والحكم - المدينة المنورة
30. البستاني، فواد افرام (ب ت) فرهنك منجدالطلاب انتشارات ريگی
31. البستاني، فواد افرام البستاني (ب ت) فرهنك منجد الطلاب: . مترجم محمد ريگی بندرناشر انتشارات اسلامى
32. البستي، مشاهير علماء الأمصار، (1416 هـ - 1995 م) ابن حبان البستي، تحقيق مجدي منصور الشوري، دارالكتب العلمية، بيروت، چاپ دوم
33. البغدادي ، أبي بكر أحمد بن علي، مشهور بالخطيب البغدادي (1974 م.) تقييد العلم ، تحقيق يوسف العش، دار إحياء السنة النبوية، دمشق، چاپ دوم،
34. البغدادي، أبي بكر أحمد بن علي، مشهور به خطيب بغدادي (، 1410 هـ - 1990 م.) الكفاية في علم الرواية، ، تحقيق محمد الحافظ التيجاني، و عبدالحليم محمد، و عبدالرحمن حسن، دار ابن تيميه، قاهره،
35. بوكاي ، موريس بوكاي (1996 م.) دراسة الكتب المقدسه في ضوء المعارف الحديثة، ، كتابخانه مدبولي الكبير، چاپ اول
36. بيهقي ، احمد بن الحسين بن على بن موسى الخسرالجردي الخراساني ابوبكر بيهقي (ب ت) سنن الكبرى چاپ دارالكتب والعلميه
37. التبريزي،: محمد بن عبد الله الخطيب العمري، أبو عبد الله، ولي الدين، التبريزي مشكاة المصابيح المحقق: محمد ناصر الدين الألباني الناشر: المكتب الإسلامي - بيروت
38. الترمذی، محمد بن عيسى بن سَوْرَة بن موسى بن الضحاک، الترمذی، أبو عيسى الترمذی (1998 م سنن الترمذی دار الغرب الإسلامي - بيروت
39. تهانوی، اشرفعلی تهانوی (1385) حکم ریش در اسلام ناشر احمد تربت جام
40. الجرجانی، السيد الشريف على بن محمد بن على الحسيني متوفى سال 816 ظفر الامانى چاپ مكتب المطبوعات
41. الجزائرى، جابر بن موسى بن عبد القادر بن جابر أبو بكر الجزائري (1424 هـ/ 2003م) أيسر التفاسير لكلام العلى الكبير مكتبة العلوم والحكم، المدينة المنورة، المملكة العربية السعودية

42. الجهنى، دكتور مانع بن حماد الجهنى الموسوعة الميسرة فى الأديان والمذاهب والأحزاب المعاصرة، به نقل ازسايت
43. الجوزى، - محمد بن أبى بكر أيوب الزرعى أبو عبد الله ابن قيوم جوزيه إغائة اللهفان من مصائد الشيطان دار المعرفة - بيروت
44. الجوزى، أبى عبدالله محمد بن أبى بكر، الشهير بابن قيم الجوزيه (1374 هـ) اعلام الموقعين عن رب العالمين، تحقيق محمد محيى الدين عبدالحميد، چاپخانه السعاده. مصر، چاپ اول
45. حاكم، أبو الفضل زين الدين عبد الرحيم بن الحسين بن عبد الرحمن بن أبى بكر بن إبراهيم (1410) المستخرج على المستدرك للحاكم المحقق: محمد عبد المنعم ناشر: مكتبة السنة - القاهرة چاپ اول
46. حبيشى طه، دكتور طه الدسوقي حبيشى (ب ت) مسيلمه في مسجد توسان، الظهور الجديد، وراء المحيطات، ، كتابخانه رشوان، قاهره.
47. حبيشى طه دكتور طه الدسوقي حبيشى (1416 هـ) السنة في مواجهة أعدائها، الجزء دوم من سلسله (الإسلام و استمرار المؤامره)، ، كتابخانه رشوان قاهره، چاپ اول
48. خرم دل، دكتور مصطفى خرم دل تفسير نور نشر احسان
49. الخلوتى، إسماعيل حقي بن مصطفى الإستانبولي الحنفي الخلوتي (1127هـ) روح البيان ناشر دار الفكر - بيروت
50. خليفات، مروان خليفات (1418 هـ 1997 م.) ركبت السفينه، ، الغدير للدراسات و الطباعة و النشر، بيروت، چاپ اول
51. خليفه، محمد رشاد خليفه القرآن والحديث والاسلام چاپ خطى
52. الخولى، مفتاح السنة أو تاريخ فنون الحديث، استاد محمد عبدالعزيز الخولى، دار الكتب العلميه، بيروت، بدون تاريخ.
53. الدارمى، عبدالله بن عبدالرحمن أبو محمد الدارمى (1407) سنن الدارمى ناشر: دار الكتاب العربى - بيروت الطبعة الأولى
54. داود، زكريا عباس داود (1416 هـ 1995 م) تأملات في الحديث عند السنة و الشيعة، ، دار النخيل للطباعة و النشر، بيروت، چاپ اول.
55. الذهبى محمد السيد حسين الذهبى (المتوفى: 1398هـ) التفسير و المفسرون، الناشر: مكتبة وهبة، القاهرة

56. الذهبي، شمس الدين أبو عبد الله محمد بن أحمد بن عثمان بن قَايْمَاز الذهبي (1395 هـ) تذكرة الحفاظ،
، تصحيح عبدالرحمن المعلمي اليماني، حيدرآباد الكن، هند، چاپ اول
57. رازي، أبو عبد الله محمد بن عمر بن الحسن بن الحسين التيمي الرازي الملقب بفخر الدين الرازي
خطيب الراي (1420) مفاتيح الغيب مشهور به تفسير كبير الناشر: دار إحياء التراث العربي –
بيروت نوبت چاپ سوم سال
58. الرازي، فخر الدين محمد بن عمر الرازي (1988 م.) المحصول في أصول الفقه، ، دار الكتب
العلمية، بيروت، چاپ اول
59. رحيمي نيا، مصطفى رحيمي نيا (ت ب) فرهنگ صبا (ب ج)
60. الزبيدي، محمد بن عبدالرزاق الحسيني الزبيدي (ب ت) تاج العروس ناشر: دار الهداية
61. الزحيلي، وهبة بن مصطفى الزحيلي (1418 هـ) التفسير المنير في العقيدة والشريعة والمنهج
ناشر دار الفكر المعاصر الطبعة : الثانية
62. الزمخشري، ابوالقاسم محمود بن عمر الخوارزمي جارالله زمخشري (ب ت) الكشاف عن حقائق
التنزيل
63. زين العابدين، مجله معرفت مترجم على راد تاريخ نشر 11/ 4/1387
64. سايت بهرام محسيني نسب
65. السباعي، دكتور مصطفى سباعي (1418 هـ - 1998 م.) الاستشراق و السمتشرقون ما لهم و ما
عليهم، ، دار السلام قاهره، چاپ اول
66. السباعي، دكتور مصطفى السباعي (٢٠٠٩) السنه و مكانتها في التشريع الاسلامي، ، مكتبه
دار الاسلام، الطبعة الثالثة
67. السجستاني، ابوداود سليمان بن الاشعث السجستاني (ب ت) سنن ابي داود دار الفكر
68. السخاوي، شمس الدين محمد بن عبد الرحمن السخاوي (1414 هـ) فتح المغيـث شرح الفيه الحديث،
تحقيق صلاح محمد عويضة، دارالكتب العلمية، چاپ اول،
69. سربازي مولانا محمد عمر ملازهي سربازي (1388) تبين الفرقان نشر احمد جام
70. سربازي، مولانا محمد عمر ملازهي سربازي، (ت ب) فتاوى منبع العلوم كوه ون
71. سيوطي، جلال الدين عبدالرحمن بن ابي بكر (1997 م) الاتقان في علوم القرآن چاپ بيروت
72. ساخت، جوزف ساخت (1994 م.) أصول الفقه المحمدي، ، ترجمه استاد صديق بشيربن نصر،
نشر مجله دانشكده الدعوة، لبيي، شماره 11 سال 1994 م.)

73. الشاطبي، أبي إسحاق إبراهيم بن موسى الشاطبي (1418 هـ) الاعتصام ، تحقيق محمود طعمه حلي، دار المعرفة، بيروت، چاپ اول
74. شافعي، إمام محمد بن إدريس شافعي (1309 هـ) الرسالة ، تحقيق أحمد محمد شاکر، دار الفكر، بيروت،
75. شاهين ، دكتور مروان محمد شاهين (ب ت) تيسير اللطيف الخبير في علوم حديث البشير النذير، مكتب فوزي الشيمي للطباعي، طنطا، بدون تاريخ.
76. شبلي ، دكتور رؤوف شبلي (1398 هـ 1978 م.) السنة الإسلامية بين إثبات الفاهمين و رفض الجاهلين ، چاپخانه السعادة قاهره، چاپ اول
77. شربيني، عماد السيد محمد اسماعيل شربيني (ب ت) بررسی سنت نبوي در نوشته هاي دشمنان اسلام و مناظرات آن ها و پاسخ به آن ها (ب چ)
78. شرفي، عبدالمجيد شرفي (1386) اسلام و مدرنيته، مترجم: مهدي مهريزي، وزارات فرهنگ و ارشاد اسلامي، چاپ دوم
79. شهرستاني ، على شهرستاني (ب ت) دلائل ونتائج منع تدوين حديث
80. الشوكاني ، أبي علي محمد بن علي الشوكاني (ب ت) إرشاد الفحول إلي تحقيق الحق من علم الأصول، تحقيق دكتور شعباني محمد إسماعيل، دارالكتب قاهره، بدون تاريخ.
81. الشوكاني ، الجامع بين فني الروايه و الدرايه من علم التفسير، محمد بن علي الشوكاني فتح القدير ، چاپخانه مصطفى البأبي الحلبي مصر، چاپ سوم 1383 هـ- 1964 م
82. صدر، سيد حسن صدر تأسيس الشيعة لعلم الإسلام، چاپ شركة الطباعة و النشر العراقيه بغداد 1951 م
83. طبرسي ، امين الاسلام أبي علي الفضل بن الحسن الطبرسي (ب ت) تفسير مجمع البيان
84. طبري، محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب الآملي، أبو جعفر الطبري (1420 هـ) جامع البيان في تأويل القرآن المحقق: أحمد محمد شاکر ناشر: مؤسسة الرسالة نوبت چاپ ،
85. عبد الحميد عمر، أحمد مختار عبد الحميد عمر (2008 م) معجم اللغة العربية المعاصرة ناشر: عالم الكتب
86. عبد الخالق ، عبد الغني عبد الخالق (1993 م.) حجية السنة، دكتور، دار الوفاء منصوره، چاپ دوم
87. عبد القادر، دكتور عبد المهدى عبد القادر، (1419 هـ 1998 م.) المدخل إلي السنة النبوية بحوث في القضايا الأساسية عن السنة النبوية، دار الاعتصام

88. عثمانى، محمد تقى عثمانى (ب ت) درس ترمذى مترجم محمد رضا رخشانى انتشارات صديق چاپ اول
89. عسكرى، مرتضى العسكري (1414 هـ - 1993 م.) معالم المدرستين، ، الدار العالمية، بيروت، چاپ پنجم
90. على طه، دكتور عزيه علي طه (1417 هـ - 1996 م.) منهجية جمع السنة و جمع الأناجيل دراسة مقارنة، ، مؤسسه الرساله قاهره، چاپ دوم
91. عميد، حسن عميد، (1388) فرهنگ عميد انتشارات فرهنگ نما
92. عواجى، دكتور غالب علي عواجي (1414 هـ - 1993 م) فرق معاصرة تنتسب إلي الإسلام و موقف الإسلام منها، ، كتابخانه لينه منهور، چاپ اول.
93. فيروزآبادى، مجد الدين محمدبن يعقوب الفيروزآبادي (1301 هـ) القاموس المحيط، ، چاپخانه الأميريه، چاپ سوم
94. قاسم احمد (1997 م) اعاده تقييم الحديث چاپ كتاب خانه مدبولى الصغير
95. القاسمى، محمد جمال الدين القاسمى (1978) قواعد التحديث من فنون مصطلح الحديث تحقيق محمد بهجه البيطار چاپ اول
96. القاهرى، عبدالغنى بن محمد عبدالخالق بن حسن بن مصطفى المصرى القاهرى (1986) حجية السنة نشر دارالعلميه چاپ اول
97. القرطبى، ، أبى عبدالله محمد بن أحمد القرطبي (1372 هـ - 1952 م.) الجامع لأحكام القرآن، ، تصحيح أحمد عبدالعليم البردونى، چاپ دوم
98. القرطبى، ابو عمر يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبدالله بن عاصم النمرى القرطبى (ب ت) جامع بيان العلم وفضله
99. القزوينى، ابن ماجه ابو عبدالله محمد بن يزيد (ب ت) سنن ابن ماجه ناشر دار احياء الكتب العربيه
100. القشيري، مسلم ابن الحجاج ابوالحسن القشيري (ب ت) صحيح المسلم
101. القضاعى، ابو عبد الله محمد بن سلامة بن جعفر بن حكوم القضاعى (1407 - 1986) مسند شهاب مؤسسه الرساله - بيروت
102. گلدزبير، (1374 هـ - 1955 م.) مذاهب التفسير الإسلامى، ترجمه دكتور عبدالحلي النجار، كتابخانه الخانجي مصر، و كتابخانه المثني بغداد،

103. گلدزيهر، العقيدة و الشريعة في الإسلام، تاريخ التطور العقدي و التشريعي في الدين الإسلامي، مترجمين به زبان عربى على حسن عبدالقاهر، و محمد يوسف موسى، و عبدالعزيز عبدالحق، الناشر: دار الكتب الحديثه مصر ، چاپ دوم، بدون تاريخ.
104. گلدزيهر، دراسات محمدية، ترجمه استاد الصديق بشير نصر، نشر مجله دانشكده الدعوه الإسلاميه، ليبي، شماره 8 سال 1991 م، و شماره 10 سال 1993 م.
105. مجله، دانشكده الدعوه الإسلاميه ليبي شماره 8 – 9 و 10
106. محمد، دكتور سيد احمد و دكتور مصطفى محمد (ت ب) معجم الوسيط: نشر دار الاحيا التراثى العربى
107. مدنى، بدر عالم مهاجر مدنى ترجمان السنة مترجم عبدالقادر دهقان چاپ انتشارات صديقى زاهدان
108. المسير، دكتور سيد أحمد المسير (1403 هـ 1983 م). السنة مع القرآن، ، دار الطباعه المحمديه، چاپ اول
109. المنار، محمد رشيد رضا تفسير المنار، ، دار المنار قاهره، چاپ سوم 1967 م
110. منصور ، شيخ احمد صبحى منصور النبى نفسه لايجسد الاسلام فكيف يا للمسلمين ناشر سايت اهل القرآن
111. منصور ، شيخ احمد صبحى منصور، التقوا جوهر الاسلام اهل القرآن ناشر سايت اهل القرآن
112. منصور ، شيخ احمد صبحى منصور، الصلاة على النبى اهل القرآن ناشر سايت اهل القرآن
113. منصور، شيخ احمد صبحى منصور ، التيار القرآنى ناشر سايت اهل القرآن
114. منصور، شيخ احمد صبحى منصور ، بأى شى نفهم القرآن كى نعمل به ناشر سايت اهل القرآن
115. منصور، شيخ احمد صبحى منصور، الصلاة على النبى اهل القرآن ناشر سايت اهل القرآن
116. منصور، شيخ احمد صبحى منصور، القرآنيون مافرط فى شىء سايت
117. منصور، شيخ احمد صبحى منصور، القرآنيون والاختأ الاجتهاد فى فهم القرآن الكريم سايت صالح بالنور
118. منصور، شيخ احمد صبحى منصور، حديث يوافق القرآن ناشر سايت اهل القرآن
119. منصور، شيخ احمد صبحى منصور، سلسلة مقالة شيخ صبحى ناشر سايت اهل القرآن
120. منصور، محمد سعيد منصور (1413 هـ 1993 م). منزلة السنة من الكتاب و أثرها في الفروع الفقهية، استاد ، كتابخانه وهبه قاهره، چاپ اول

121. مودودی ، ابوالاعلی مودودی ، (1388 هـ) جایگاه حقوقی احادیث نبوی مترجم عبدالغنی سلیم فیروزهی نشر احسان چاپ اول
122. النسائی، أبو عبدالرحمن أحمد بن شعيب بن علي الخراساني، النسائي(1406 - 1986) سنن النسائي تحقيق: عبد الفتاح أبو غدة الناشر: مكتب المطبوعات الإسلامية - الطبعة: الثانية،
123. هادی، شریف عشاق الله سایت صالح بالنور
124. الهی بخش، دکتر خادم حسین الهی (1409 هـ 1989 م). بخش القرآنیون و شبهاتهم حول السنة، الناشر کتابخانه الصدیق سعودی، چاپ
125. الهیثمی، حافظ لعلی بن ابی بکر الهیثمی (1982 م.) مجمع الزوائد و منبع الفوائد، دارالکتاب العربی، بیروت،

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:
پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته
و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af